

Ministereren

Ministeriet for Forskning, Innovation
og Videregående Uddannelser

Udvalget for Forskning, Innovation og Videregående Uddannelser
Folketinget
Christiansborg
1240 København K

20. november 2012

Til udvalgets orientering fremsendes hermed mit talepapir fra samrådet i udvalget for forskning, innovation og videregående uddannelser tirsdag den 13. november 2012.

Ministeriet for Forskning,
Innovation og Videregående
Uddannelser
Slotsholmsgade 10

Post Postboks 2135
1015 København K

Telefon 3392 9700

Telefax 3332 3501

E-post fivu@fivu.dk

Netsted www.fivu.dk

CVR-nr. 1680 5408

Ref.-nr. 12-003133-15

Med venlig hilsen

Morten Østergaard

Samråd (åbent) i Folketingets Udvalg for Forskning, Innovation og Videregående Uddannelser tirsdag den 13. november 2012 om universitetskulturen – FIV – alm. del spm. B-J

DET TALTE ORD GÆLDER

Spørgsmål B

Hvorfor har ministeren ikke ønsket at svare på forfatter Claes Lautrups spørgsmål, som forfatteren har optrykt i sin bog ”Inden for murene. Uden for rammerne” om forholdene i den danske universitets- og forskerverden?

Svar:

Tak for invitationen til at drøfte de emner, som jeg er meget enig i fortjener en seriøs drøftelse.

Lad mig indlede med at sige, at jeg altid gerne vil debattere de emner, der er blevet stillet spørgsmål til.

Da den nævnte forfatter Claes Lautrup spurgte mig, om jeg ville deltage i et interview, bad jeg om at se det materiale, der dannede baggrund for kritikken og dermed for de spørgsmål, jeg skulle stilles. Og det var desværre ikke muligt for forfatteren.

Derfor syntes jeg ikke, at der var de fornødne forudsætninger for, at jeg kunne forholde mig til de spørgsmål og den kritik, som bogen ville rejse. Og da der var en meget kort tidsfrist for det, besluttede jeg mig for på det foreliggende grundlag at sige nej.

Jeg har desuden et lidt romantisk forhold til bøger. Ét er avisinterviews – og gårsdagens aviser pakker man fisk ind i, som man siger. Men noget andet er en bog af denne karakter, der fortjener, at hvis man deltager i den, så bør man forberede sig grundigt, idet et interview i bogform står for eftertiden på en anden måde end almindeligt avisskriveri.

På den baggrund, hvor det altså ikke var muligt at få indsigt – med de anbringender, vi nu kan se – i bogen på forhånd, syntes jeg ikke, at der var grundlag for, at jeg ville deltage i projektet.

Men det skal bestemt ikke skygge over, at jeg meget gerne vil deltage i diskussionen her i dag, eller på et hvilket som helst andet tidspunkt. Og mange af emnerne er jo også gennem masser af avisinterviews eller andre debatter blevet berørt i den tid, jeg har været minister.

Og derfor er jeg også glad for, at vi kommer rundt om dem.

Det er bogens ærinde at opsummere den meget heftige debat, der har været de sidste 10 år om blandt andet forskningsfrihed, manglende medbestemmelse og stram politisk styring af universiteterne.

Og det er jo også en kritik, jeg selv har taget del i. Den tidligere regering gav på sin side autonomi med den ene hånd og formulerede detaljerede regler med den anden hånd.

Jeg har i den tid, jeg har været minister, ønsket at gribe styringen af universiteterne anderledes an. Jeg stiller overordnede politiske målsætninger op for universiteterne, men ikke detaljerede krav til, hvordan de leverer i forhold til målsætningerne. For lad mig slå det fast med det samme. Politikere *skal* blande sig i, om universiteterne lever op til deres forpligtelser.

Universiteterne skal levere uddannelser, der giver mening, og forskning der forandrer. Universiteterne er til for samfundets skyld, ikke omvendt. Men vi skal give universiteternes ledelse og ansatte frihed til at løse opgaven på den måde, de med deres faglighed vurderer, det gøres bedst. De skal have frihed i opgaveløsningen, men ikke frihed til at være i fred.

Spørgsmål C:

Hvilke tiltag planlægger ministeren for at mindske nepotisme ved stillingsbesættelser på universiteterne?

Svar:

Der vil jeg starte med at sige, at regeringen forventer, at universiteterne leverer forskning og undervisning af en høj kvalitet.

Og med de krav, vi stiller om det, så lægger jeg også – måske anderledes end spørgerne – til grund, at universiteterne er interesserede i at ansætte de ansøgere, der er bedst kvalificerede. Og det synes jeg faktisk, at de gældende regler for stillingsbesættelse understøtter fint. Så jeg er altså ikke enig i præmissen for spørgsmålet, som er, at det hele er en stor omgang nepotisme.

Jeg mener også, at reglerne for ansættelsesprocedurerne er skruet sådan sammen, at risikoen for nepotisme er minimal. Hvis reglerne følges, så bør det ikke være et problem.

Hvis der er mistanke om nepotisme, kan Styrelsen for Universiteter og Internationalisering under ministeriet iværksætte et tilsyn med det pågældende universitet.

Og derfor mener jeg heller ikke, at der er behov for yderligere tiltag eller behov for at pålægge universiteterne yderligere stram politisk styring på det område.

Spørgsmål D:

Hvad er ministerens holdning til Københavns Universitets bonus til fakulteter, der ansætter kvindelige professorer?

Svar:

Det afgørende for mig er, at det er den mest velkvalificerede kandidat, der ansættes ved ledige stillinger på universitetet, uanset om det er en kvinde eller en mand.

Men jeg er også meget optaget af, at alle forskningstalenter kommer i spil.

Vi kan se, at mange talentfulde yngre, kvindelige forskere fravælger en forskerkarriere på universiteterne. Jeg er derfor enig med Københavns Universitet i, at der er en kønsmæssig problemstilling i forhold til rekruttering af forskere.

Som refereret til i spørgsmålet har Københavns Universitet fået en dispensation til særlige initiativer på dette område, der blandt andet har givet universitetet mulighed for at belønne enheder, der ansætter kvindelige professorer.

Hensigten er at øge antallet af kvindelige ansøgere, mens der naturligvis skal ske en ligebehandling i den konkrete ansættelsessituation, hvor en kvinde ikke må favoriseres over en mand eller omvendt.

Når Københavns Universitet vurderer, at det her initiativ kan få flere forskertalenter i spil, så vil jeg ikke – jøvnfør mine indledende betragtninger om, hvordan jeg styrer universiteterne – stå i vejen for det. Jeg lægger naturligvis til grund, at universitetet sikrer lige behandling i den konkrete ansættelsessituation.

Ministeriet for Forskning,
Innovation og Videregående
Uddannelser

Spørgsmål E:

Hvordan vil ministeren sikre, at forskningsprojekter, der er sponsoreret af erhvervslevet, forbliver objektive?

Svar:

Danske forskningsaktive virksomheder yder et stort bidrag til forskningen i Danmark, og jeg ser meget gerne yderligere partnerskaber mellem virksomheder og universiteter. Jeg mener ikke, at vi skal være berøringsangste over for penge fra danske virksomheder og private fonde.

Jeg anser faktisk offentlig-private partnerskaber som en god mulighed for at udnytte synergi og fælles interesser, eksempelvis når det gælder om at løse store samfundsmæssige udfordringer. Meget gerne på en måde, som vi efterfølgende kan leve af at sælge de samme løsninger til andre.

Når det er sagt, så er det vigtigt for mig at understrege, at samarbejdet mellem industri og universiteter skal foregå inden for klart definerede rammer. Der skal ikke kunne sættes spørgsmålstejn ved universitetsforskernes uafhængighed. Fra ministeriets side har vi taget problemstillingen alvorligt og der er udarbejdet retningslinjer på baggrund af anbefalinger fra et uafhængigt udvalg, som blev nedsat. Retningslinjerne omhandler eksempelvis centrale spørgsmål som habilitet og regler omkring offentliggørelse af forskningsresultater.

Herudover er det op til det enkelte universitet, at partnerskaber med private virksomheder foregår på en måde, så det bidrager til universitetets generelle formålsbestemmelse.

Spørgsmål F:

Hvad er ministerens holdning til den strategiske forskning og dens konsekvenser for den frie forskning?

Svar:

Udviklingen inden for forskning går i dag så hurtigt, at skellet mellem grundforskning og anvendt forskning i et vist omfang er ved at blive opløst.

Vejen fra kommercialisering er betydelig kortere i dag end for ti år siden.

Kigger man eksempelvis ser på Danmarks Grundforskningsfond, vil man opdage, at selv om fonden som hovedregel støtter grundforskning, så udelukker det ikke et anvendelsesperspektiv.

Danmarks Grundforskningsfond yder støtte med de bredeste, største og længsvarende bevillinger til fri forskning, vi overhovedet har.

Men de grænser der i hvert fald er på nogle fagområder mellem grundforsknings og anvendt forskning, er så udvaskede, at det faktisk slet ikke giver mening at fastholde den distinktion, som man gør i spørgsmålet.

Når det gælder Grundforskningsfondens centre of excellence, er det sådan, at hver sjette patentansøgning fra en offentlig forskningsinstitution i 2010 kom fra en forsker, der var tilknyttet et grundforskningsinstitut.

Altså patentansøgninger, der afspejler, at forskningen i høj grad har et anvendelsesperspektiv, men som er udviklet af forskere, der bedriver deres forskning med afsæt i stærke og frie grundforskningsbevillinger.

Derfor synes jeg måske, at tiden er kommet til, at vi kommer op af de gamle skyttegrave, og i stedet for at snakke om, hvilke kasser midlerne stammer fra, ser på, hvordan vi får den højeste kvalitet af forskningen.

Jeg synes ikke, at det er mærkeligt, eller at det er et problem som sådan, at vi fra politisk hold prioriterer forskning inden for nogle områder som sundhed, fødevarer eller miljø – som vi fx har gjort det ved den aftale om forskningsreserven, som netop er indgået med Enhedslisten og Liberal Alliance.

Men samlet set er det selvfølgelig lige så afgørende, at vores finanslovsaftale rummer historisk høje basisbevillinger til universiteterne, som er med til at sikre et godt fagligt miljø med fri forskning på landets universiteter.

Og derfor vil jeg også bare understrege her, at kun 5 procent af de samlede bevillinger til dansk forskning går gennem Det Strategiske Forskningsråd.

Jeg anerkender helt behovet for altid at diskutere behovet for balancen mellem konkurrenceudsatte midler og basismidler. Det har man også gjort masser af gange over tiderne. Men jeg synes, at det ville være godt for debatten, hvis vi hævdede os lidt over det med, om forskningen er strategisk eller ej.

Spørgsmål G:

Hvordan vil ministeren sikre forsknings- og undervisningsfriheden?

Svar:

Det er jo et stort spørgsmål, som vi kan diskutere længe. Jeg vil tage afsæt i den ændring af universitetsloven i 2011, som jo er gældende ret. I den blev den enkelte forskers forskningsfrihed faktisk præciseret.

Ændringen kom blandt andet som følge af en del års kritik af, at forskningsfriheden ikke var sikret i universitetsloven.

Det står nu eksplicit i loven, at ledelsen ikke over længere tid må pålægge forskere opgaver i hele deres arbejdstid, sådan at de reelt fratages deres forskningsfrihed.

Jeg har allerede fra starten af min ministertid meldt ud, at jeg vil følge udviklingen meget nøje i forhold til, hvordan det går med forskningsfriheden og ikke mindst med medbestemmelsen på universiteterne.

Men jeg er ikke sikker på – jeg er faktisk sikker på, at det modsatte gør sig gældende – nemlig at vi ikke kan sikre forskningsfrihed alene ved at definere regler.

Det er ledelsens ansvar, at der er den rette balance mellem den enkelte forskers undervisningsforpligtelse, eventuelle myndighedsbetjeningsopgaver og så tiden til fri forskning.

Ministeriet for Forskning,
Innovation og Videregående
Uddannelser

Og det er i den henseende også vigtigt at bemærke, at udfordringen visse steder snarere har været, at der var for lidt tid til den del af det, der handler om undervisning, fordi man var frikøbt eksempelvis fra sin undervisningsforpligtelse.

Og derfor synes jeg, at det vil være en forkert vej at gå, hvis der blev opstillet meget snævre definitioner for omfanget af den frie forskning, fordi det selvfølgelig varierer over tid i forhold til områderne og den individuelle forsker.

For så vidt angår undervisningsfrihed, har jeg noteret mig, at Claes Lautrup's bog refererer til flere, der mener, at undervisningsfrihed bør være indskrevet i universitetsloven på samme måde som forskningsfrihed.

I den sammenhæng definerer bogen undervisningsfrihed som – og jeg citerer – ”at give underviserne frihed til at udbyde forelæsninger, seminarer og kurser inden for de områder, hvor de faktisk er kompetente og kan yde forskningsbaseret undervisning”. Citat slut.

Mit svar til de, der ønsker centrale regler på området – og jeg tør jo ikke sige, om det gør sig gældende for spørgerne i dag, men dem der måtte sidde med tanke om, at der skal reguleres centralt for det – er:

De krav, jeg stiller, det er om høj kvalitet i undervisningen. Høj kvalitet indebærer, at de kurser, der udbydes på uddannelsen, er undervist af de forskere på instituttet, der er bedst egnet til at undervise i de pågældende fag.

Det er udtryk for god ledelse og høj kvalitet, når undervisningsfagene og de forskere, der underviser i dem, er sammensat på den mest optimale måde i forhold til uddannelsens læringsmål.

De studerende skal møde de dygtigste forskere i undervisningen – også på 1. semester.

Jeg mener derfor, at institutledelsen og studienævnet har et klart incitament til at sikre, at forskernes kompetencer på bedste vis kommer i spil i undervisningen og kommer de studerende til gavn.

Men det er klart, at der er forskellige hensyn, der skal balanceres, når studienævnet og ledelsen planlægger, hvilke fag der udbydes.

Det er min holdning, at uddannelsernes konkrete indhold udformes bedst i dialog mellem underviserne, studienævn, institutledelsen og i øvrigt de studerende.

Jeg mener ikke, at centralt fastsatte regler for undervisningsfrihed vil gøre gavn i den henseende.

Spørgsmål H:

Hvad vil ministeren gøre for at sikre et højt fagligt niveau på universiteterne, når optaget fortsat øges?

Ministeriet for Forskning,
Innovation og Videregående
Uddannelser

Svar:

Vi har fra første dag i den nye regering sat uddannelseskvalitet på dagsordenen. Det er helt centralt, hvis vi fortsat skal sikre en veluddannet arbejdsstyrke.

Det øgede optag på universiteterne fordrer, at uddannelserne bliver tilrettelagt så en forskelligartet gruppe studerende har gode muligheder for at gennemføre dem.

Jeg køber ikke præmissen om, at et øget optag per automatik fører til lavere kvalitet.

Regeringen finansierer det øgede optag krone for krone. Sådan var det ikke før, vi tiltrådte, sådan er det nu.

Regeringen har på forslaget til finansloven for 2013, givet universiteterne de bedste forudsætninger for langsigtet planlægning og øget kvalitet i undervisningen.

Finanslovsforslaget indebærer:

- flerårlig budgetsikkerhed
- fortsættelse af taxameterløftet på humaniora og samfundsfag, og
- fuld finansiering af det rekordoptag som har gjort sig gældende, hvor vi i år har optaget flere unge på videregående uddannelse end nogensinde tidligere.

Som en betingelse har vi stillet et krav om langt mere gennemsigtighed og dokumentation for den kvalitet, som danske universiteter skal være garanter for.

Hverken det, at universitetet skal kunne rumme flere, eller at universitetets rolle ændrer sig over tid, betyder, at man skal gå på kompromis med kvaliteten. Tværtimod er det min klare opfattelse, at vi løbende skal hæve kvaliteten.

Jeg mener ikke, at der er et modsætningsforhold mellem de danske universiteters mangeårige tradition for kvalitet, fordybelse og dannelse – og så det masseuniversitet, der de facto er en realitet i dag.

Et moderne universitet skal kunne rumme begge dele. Vi har brug for mange højtuddannede i Danmark. Universiteterne skal uddanne de mange.

Det faglige niveau skal naturligvis fastholdes, og understøttes af høj kvalitet. Dvs. god vejledning, gode studiemiljøer og ikke mindst gode og inspirerende undervisere, som er tydeligt til stede på universiteterne, og som er tilgængelige for de studerende.

Men kvalitet er et dynamisk begreb – foranderligt over tid. En universitetsuddannelse er noget andet i dag, hvor man har udsigt til at kunne uddanne 25 procent af en kommende årgang på arbejdsmarkedet, end for 30 år siden, hvor det var 10 procent, man uddannede. Det stiller naturligvis andre krav til uddannelsernes kompetenceprofil.

Jeg har sat fokus på kvalitet i uddannelserne i udviklingskontrakterne med alle universiteterne. Her har universiteterne forpligtet sig til at hæve kvaliteten i undervisningen ved hjælp af en række redskaber.

Og jeg har sat samme krav om øget kvalitet for de øvrige videregående uddannelsesinstitutioner, hvis kontrakter vi forhandler netop nu.

Derudover har jeg lagt op til en øget frihed i optagelsessystemet, for at sikre institutionerne mulighed for at skabe bedre match mellem uddannelser og de bedste og mest motiverede studerende.

Endelig har jeg den 29. oktober 2012 sendt lovforslag om et nyt akkrediteringssystem for de videregående uddannelsesinstitutioner i høring.

Det centrale formål med forslaget er at styrke uddannelsernes kvalitet. Institutionsakkreditering indebærer skærpede krav til den enkelte institutions løbende og systematiske arbejde med uddannelsernes relevans og kvalitet.

Det nye akkrediteringssystem skal være mindre bureaukratisk. Men det skal være et kvalitetsredskab, ikke et blindt kontrolredskab.

Jeg ser meget frem til de politiske forhandlinger, vi skal have om forslaget.

Spørgsmål I:

Hvilke tiltag påtænker ministeren for at sikre en professionel ledelsestilgang til arbejdsmiljøet på universiteterne?

Svar:

Claes Lautrups bog beskriver en række eksempler på det meget konkurrenceprægede arbejdsmiljø på universiteterne. Der refereres også til de seneste ti års debat om manglende medinddragelse af de ansatte i ledelsens beslutninger.

Vi har en række regler for både universitetsområdet og offentlige institutioner generelt, der har til hensigt at fremme et godt arbejdsmiljø og sikre medarbejdernes medinddragelse og medbestemmelse.

Men jeg vil gerne understrege, at det er min holdning, at uanset hvor mange regler man fastsætter, så kræver et godt arbejdsmiljø en ledelse, der er sit ansvar bevidst, og som er i løbende dialog med sine medarbejdere i både formelle og uformelle sammenhænge. Og for universiteternes vedkommende – også i løbende dialog med de studerende.

Og det er klart, at ledelse af universitetsansatte handler om at lede og sikre et godt arbejdsmiljø i en kultur, som *er* meget konkurrencepræget.

Jeg vil også minde om, at den enkelte forsker har selv et ansvar for ikke at begå snyd og for at opføre sig anstændigt over for kolleger.

I andre lande udgør de konkurrenceudsatte midler en langt større andel end i Danmark. Sådan er det fx i Sverige, og mig bekendt er der altså ikke markant mere snyd i den svenske forskningsverden.

Jeg ønsker ikke at fortsætte ned af den sti af detailregulering, som var vanen inden, jeg tiltrådte. Efter min opfattelse er god ledelse inkluderende uanset vedtægter og lovgrundlag.

Med ændringen af universitetsloven i 2011 blev det fremhævet, at det er bestyrelsens ansvar at sikre medbestemmelse og medinddragelse og at de nærmere regler herfor skal fastsættes i vedtægterne.

Når der er gået tre år fra lovens vedtagelse, skal der følges op på, om universiteterne i tilstrækkelig grad har sikret medbestemmelse og medinddragelse.

Det er derfor et område som der fortsat vil være fokus på fra centralt hold, men hvor jeg har en klar forventning til universitetsledelserne om, at de løfter den opgave. Og det er noget jeg vil følge med i, når vi skal evaluere.

Spørgsmål J:

Hvordan vurderer ministeren problematikken med den meget lave sandsynlighed for at få del i konkurrenceudsatte midler, herunder konsekvenserne for arbejdsmiljøet blandt forskerne og risikoen for uredelighed i forbindelse med ansøgninger og forskningsresultater i den meget skarpe konkurrence, og hvilke tiltag påtænker ministeren for at imødegå disse problemer.

Svar:

Lad mig starte med at sige, at der aldrig har været flere penge til forskningsområdet i Danmark. De samlede bevillinger er på 20 milliarder kroner, hvilket svarer til 1,07 % af BNP.

Herudover kommer bevillinger fra erhvervslivet og private fonde.

Det er regeringens målsætning at skabe større budgetsikkerhed for universiteterne, hvilket afspejles i finanslovsforslaget for 2013. Her foreslås det eksempelvis at introducere en treårig ramme for basisbevillingerne.

Jeg anerkender, at bevillingsprocenterne har været faldende i forskningsrådene. Jeg lytter også til de kritiske røster, der bemærker, at der er mange forskellige kasser at søge som forsker i Danmark.

Til det vil jeg gerne fremhæve, at bevillingerne fra de danske forskningsråd er meget attraktive.

Der kræves maksimalt 10 % i medfinansiering, og der gives en høj finansiering af de indirekte omkostninger. Sammenlignet med andre europæiske forskningsråd og eksempelvis EU's nuværende forskningsprogram er det meget økonomisk attraktivt at få en bevilling fra Det Frie Forskningsråd eller Det Strategiske Forskningsråd. Det kan være medvirkende til at øge søgningen til de nationale forskningsråd.

Vedrørende de mange kasser vil jeg gerne benytte lejligheden til at nævne, at et højt kvalificeret panel sammensat af EU netop har gennemgået Danmarks forsknings- og innovationssystem – den såkaldte ERAC-evaluering, som jeg har orienteret skriftligt om. En af anbefalingerne var, at forskningsrådssystemet kunne gøres mere enkelt.

Vi ser netop nu på anbefalingerne, og jeg overvejer, hvorvidt der er behov for tilpasninger af det danske system, så det i højere er med til at understøtte forskning af den højeste kvalitet i Danmark.

I forhold til relationen mellem øget snyd og lavere succesrater, er meldingen fra forskningsrådene, at de ikke har oplevet en sammenhæng. Udvalgene vedrørende Videnskabelig Uredelighed (UVVU) har heller ikke modtaget flere sager i takt med faldende succesrater.

Og endelig skal jeg sige, at den måde, vi har disponeret årets forskningsmidler på, gør, at der vil være marginalt færre konkurrenceudsatte midler næste år i relation til dem, vi giver som basisbevillinger. Og det kan formentlig glæde spørgerne.